

Správa o napĺňaní priorit a cieľov Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky na úrovni NUTS 3 za Košický samosprávny kraj

V zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja §11 písm. c) zasielame túto správu o napĺňaní cieľov a priorit národnej stratégie za Košický samosprávny kraj. Aktualizácia programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja v zmysle prioritných oblastí národnej stratégie je v súčasnosti spracovaná a prerokuje ju Zastupiteľstvo Košického samosprávneho kraja na svojom júnovom rokovaní.

1. Úvod k problematike regionálneho rozvoja

Podľa vyjadrenia predsedu Komisie regionálneho rozvoja Zastupiteľstva Košického samosprávneho kraja pána Konkolya (starosta obce Kechnec) „Miestna a regionálna samospráva sa len tvári ako samospráva, ale prakticky nemá zákonné nástroje na riadenie regionálneho rozvoja. Naša regionálna samospráva sa nemôže porovnávať s regionálnymi vládami iných regiónov EÚ.“ S týmto názorom môžeme len súhlasiť. V Pláne hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja sme sa pokúsili odhadnúť finančné prostriedky potrebné na vyrovnanie regionálnych disparít v oblasti technickej infraštruktúry. Len v cestnej infraštruktúre sme dospeli orientačne k sume 2 mld. Eur. Podobná situácia, potrebných cca 1,5 mld. Eur, je v dobudovaní zásobovania obyvateľstva pitnou vodou a napojení kanalizácie na ČOV, kde sa Slovenská republika v prístupovej zmluve k EÚ v kapitole Životné prostredie zaviazala do roku 2015 odstrániť tieto disparity (okolo 30% obcí v našom kraji dodnes nie je napojených na vodu, kanál a ČOV). Nejdeme tu rozoberať ďalšie oblasti ako sociálna infraštruktúra atd. Tým chceme len dokumentovať, že potreby financovania regionálneho rozvoja ďaleko presahujú možnosti rozpočtu samosprávneho kraja a obávame sa, že aj možnosti štátneho rozpočtu SR. Práve preto v PHSR KSK hovoríme o zmiernovaní, nie o odstraňovaní regionálnych disparít. Aj preto na základe nášho podnetu (zásadnej pripomienky) k návrhu zákona 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja príslušné ministerstvo akceptovalo našu námietku a premietlo do platnej úpravy zákona (§4 ods. 1., písm. a)) povinnosť financovať regionálny rozvoj z rozpočtových kapitol ministerstiev, čo sa v rozpore s týmto ustanovením zákona č. 539/2008 ku dnešnému dňu nerealizuje.

Bez zabezpečeného finančného krytia podobný osud čaká aj Národnú stratégiu regionálneho rozvoja Slovenskej republiky. Ak vláda v štátnom rozpočte a rozpočtových kapitolách jednotlivých ministerstiev nevyčlení potrebné finančné prostriedky, bude mať národná stratégia len deklaratórny charakter, bez možností jej praktickej realizácie. V súčasnosti ako jediný reálny zdroj financovania regionálneho rozvoja sú štrukturálne fondy EÚ a finančné mechanizmy (podľa zákona 539/2008 doplnkový zdroj financovania regionálneho rozvoja), tie však neumožňujú financovanie komplexných stratégií, pretože sú rozdelené na jednotlivé operačné programy podľa sektorov a nie je záruka, že ak časť komplexnej stratégie získa grant z jedného operačného programu, rovnako získajú grantové prostriedky aj zvyšné časti komplexnej stratégie z ostatných operačných programov. A tak je v podstate vecou náhody (náhodného výberu), na ktorú oblasť regionálneho rozvoja môžeme získať reálne finančné zdroje.

Možnosti financovania regionálneho rozvoja z rozpočtu Košického samosprávneho kraja sú minimálne, pretože v dôsledku poklesu výberu dane z príjmu fyzických osôb už tri roky po sebe, a neustále narastajúcej nezamestnanosti na Slovensku, už tretí rok v ňom nie sú prostriedky na rozvojové aktivity (prakticky jedna tretina rozpočtu ide na pokrytie strát

z prepravy vo verejnom záujme, jedna tretina rozpočtu je vyčlenená na sociálnu oblasť a zo zvyšku sú väčšinou hradené škody na dopravnej infraštruktúre spôsobované každoročne povodňami).

Bez konkrétneho finančného krytia zo zdrojov definovaných v zákone č. 539/2008 pre jednotlivé prioritné oblasti určené v národnej stratégii pre Košický kraj, tak skutočne nie je možné v plnej miere realizovať priority a aktivity v rámci týchto jednotlivých prioritných oblastí. Košický samosprávny kraj je v podstate odsúdený do role štatistu sledujúceho neustále sa zhoršujúce indikátory v rámci prioritných oblastí určených v národnej stratégii.

2. Prioritná oblasť č. 1. veda, výskum a inovácie

Výdavky na vedu a výskum v roku 2009 v porovnaní s rokom 2007 v Košickom kraji poklesli. Tento klesajúci trend bude pravdepodobne pokračovať aj v budúcnosti. V súčasnosti pôsobil pre túto prioritnú oblasť dosť kontraproduktívne návrh vlády presunúť výdavky na vedu, výskum a vzdelávanie zo štrukturálnych fondov na výstavbu diaľnic. Nikto nespochybňuje, že výstavba diaľnic je pre regionálny rozvoj kľúčová, ale rovnako kľúčové sú aj investície do vedy, výskumu a vývoja, najmä z pohľadu zabezpečenia budúceho hospodárskeho rastu a udržania zamestnanosti aspoň na terajšej úrovni. Postaviť proti sebe dva nosné body regionálneho rozvoja, je z pohľadu vlády SR veľmi zlé riešenie. Celkové výdavky na vedu a výskum na národnej úrovni v súčasnosti poklesli z 0,32% HDP na hodnotu 0,28% HDP čo zaradilo Slovensko na posledné miesto v Európe. Pre porovnanie, podľa štúdie britskej akadémie vied Royal society, Čína sa v posledných rokoch zmenila zo svetovej dielne na vyspelú výskumnú krajinu práve vďaka obrovským štátnym dotáciám do vedy a výskumu. Podľa britských expertov ide o skutočne investované prostriedky, nie o sľuby. Výhodou Číny je dlhodobá stratégia investícií do výskumu, ktorá nepodlieha zmene vládnej garnitúry. Práve to nasmerovalo Čínu na cestu k vedeckej superveľmoci.

Realizácia priorít a aktivít v tejto prioritnej oblasti pre Košický kraj vychádza zo schválenej Inovačnej politiky SR. Keďže aj Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky kladie dôraz na prepojenie národnej, regionálnej a miestnej úrovne, je namieste otázka, či táto prioritná oblasť určená národnou stratégiou pre Košický kraj, je skutočne aj prioritnou oblasťou na národnej úrovni a či tomu bude zodpovedať v budúcnosti aj vyčlenenie primeraných finančných zdrojov, ako je bežným štandardom v krajinách EÚ. Bez toho sa zbytočne budeme čudovať nad skutočnosťou, že v roku 2007 boli podané spolu za Košický a Prešovský samosprávny kraj necelé tri patenty.

2.1. Indikátor: Podiel celkových výdavkov na vedu a výskum z HDP

Košický kraj: **0,425 % HDP** (posledný dostupný údaj za rok 2007)

Územie	Regionálny HDP konv. kurz v b.c. rok 2007 tis. Eur	Výdavky na vedu a výskum v tis. Eur		Výdavky VV 2007 %	Výdavky VV 2009 %
		2007	2009		
Košický kraj	7 218 778	30 695	29 044	0,425	nie je dostupný údaj HDP za rok 2009

Zdroj: ŠÚ SR, Regionálna databáza

2.2. Indikátor: Patentové prihlášky na EPO

Košický kraj a Prešovský kraj: **2,650 ks na mil. obyv.** (posledný dostupný údaj za rok 2007)

Územie	2005	2006	2007*
Východné Slovensko	2,980	5,304	2,650

* predbežný údaj

Zdroj: Databáza Eurostatu

3. Prioritná oblasť č. 2. Ľudské zdroje

Z analýzy súčasnej situácie vyplýva, že Košický kraj okrem mesta Košice, Michaloviec a Spišskej Novej Vsi disponuje v porovnaní s priemerom Slovenska nižším podielom vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva. V dôsledku obmedzenej ponuky atraktívnych pracovných miest v regióne pre absolventov vysokých škôl a vysoko kvalifikovaných profesionálov, pretrvávajú dlhodobá pasívna bilancia migrácie mladých talentov a vysoko kvalifikovaných ľudských zdrojov. Na druhej strane, jedným z kľúčových problémov miestnych firiem je práve nedostatok vysoko kvalifikovaných profesionálov s adekvátnou praxou. Na zastavenie tohto nepriaznivého stavu Košický samosprávny kraj v súčasnosti formuluje stratégie z oblasti kreatívnej a znalostnej ekonomiky, vrátane celoživotného vzdelávania.

3.1. Indikátor: Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda zamestnanca podľa VZPS

Košický kraj: **772,32 Eur** rok 2009

Územie	2008	2009
Košický kraj	755,56	772,32

Zdroj: ŠÚ SR

Najvyššia priemerná hrubá mesačná nominálna mzda v Košickom kraji bola vo vekovej kategórii 35 – 39 rokov, v roku 2009 dosiahla 822 Eur. V rámci SR najvyššia priemerná mesačná mzda bola vo vekovej kategórii 30 – 39 rokov a dosiahla 876 Eur.

Priemerná hrubá mesačná mzda podľa vzdelania bola najvyššia vo vzdelanostnej kategórii vysokej školy 3. stupňa v Košickom kraji, aj v rámci SR a v roku 2009 dosiahla 1 187 Eur (v SR 1 306 Eur).

Priemerná mzda v Košickom kraji najrýchlejšie vzrástla u zamestnancov so stredným odborným vzdelaním (bez maturity) o 58,6%, v rámci SR u zamestnancov s VŠ 3. stupňa (o 64,9%).

3.2. Indikátor: Prírodný prírastok obyvateľstva na 1000 obyvateľov

Košický kraj: **3,56%** rok 2009

Územie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Košický kraj	2,19	2,21	2,16	2,00	2,63	3,56

Zdroj: ŠÚ SR

Zvyšovanie počtu obyvateľov v Košickom kraji je ovplyvnené najmä pomerne vysokým prírodným prírastkom obyvateľov, keď prírodný prírastok bol vyšší ako v priemere za SR, resp. v západných krajoch SR. Najvyššie hodnoty prírodného prírastku v prepočte na 1000 obyvateľov v roku 2009 dosahovali okresy Spišská Nová Ves (6,54‰), Košice III (5,22‰), Gelnica (4,75‰) a Košice – okolie (4,04‰). Prírodný úbytok bol evidovaný v okrese Sobrance.

3.3. Indikátor: Saldo sťahovania obyvateľstva na 1000 obyvateľov

Košický kraj: **- 0,20%** rok 2009

Územie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Košický kraj	-0,32	-0,35	-0,69	-0,68	-0,82	- 0,20

Zdroj: ŠÚ SR

V rámci migračného pohybu obyvateľstva v Košickom kraji došlo k postupnému zvyšovaniu úbytku obyvateľstva sťahovaním. V roku 2009 sa v dôsledku migračného pohybu znížil počet obyvateľov Košického kraja o 158 osôb, najviac v okrese Košice III (-343 osôb, t.j. 11,43 %) a v okrese Spišská Nová Ves (- 206).

Medzi mestom a vidiekom prebieha proces suburbanizácie. V meste Košice dochádza k úbytku počtu obyvateľov a v okrese Košice-okolie evidujeme prírastky. V roku 2009 v okrese Košice-okolie migráciou pribudlo 524 a v meste Košice ubudlo 533 osôb. Túto situáciu ovplyvňujú aj problémy rodín s riešením bytovej situácie z dôvodu vysokej ceny bytov najmä v meste Košice, preto sú vidiecke sídla, najmä v dobrej dopravnej dostupnosti pre dochádzku za prácou atraktívnejšie na bývanie.

3.4. Indikátor: Celkový prírastok obyvateľstva na 1000 obyvateľov

Košický kraj: **3,36%** rok 2009

Územie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Košický kraj	1,87	1,87	1,47	1,31	1,81	3,36

Zdroj: ŠÚ SR

V roku 2009 celkový úbytok počtu obyvateľov vykazovali okresy Košice I a III a Rožňava. Zaujímavá situácia je dlhodobo v okrese Košice III, kde aj napriek vysokému prirodzenému prírastku dochádza vďaka migračnému úbytku k celkovému poklesu počtu obyvateľov.

Najvyššiu mieru celkového pohybu obyvateľstva vyказuje dlhodobo okres Košice-okolie, na čo má vplyv prirodzený prírastok obyvateľov aj migrácia, ale aj vyššie spomínaný proces suburbanizácie. V roku 2009 dosiahol okres Košice-okolie celkový prírastok obyvateľstva v absolútnom vyjadrení 1 221 osôb (10,62%). Vysokú mieru celkového prírastku dosahuje aj okres Spišská Nová Ves, v ktorom hodnoty celkového prírastku dlhodobo dosahujú hodnoty na úrovni 4 – 6%. Je to aj vplyvom vyššieho zastúpenia obyvateľstva rómskeho etnika v tomto okrese.

3.5. Indikátor: Účasť dospelých vo veku 25 – 64 rokov na vzdelávaní a odbornom vzdelávaní

Nedostupné údaje, databáza Eurostatu....len na úrovni SR pre rok 2007

3.6. Indikátor: Osoby v hmotnej núdzi

Košický kraj: **5,3%** z počtu obyvateľov kraja za rok 2009

Zdroj: UPSVaR SR

Vývoj poberateľov dávok v hmotnej núdzi sa odvíja od sociálno-ekonomickej situácie, ako aj od legislatívy upravujúcej oprávnenosť na poberanie dávok v hmotnej núdzi. Z podkladov Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny vyplýva, že počet poberateľov mal klesajúcu tendenciu v rokoch 2006 – 2008, avšak po roku 2008 do roku 2010 aj vplyvom hospodárskej krízy počet poberateľov mal stúpajúci trend.

4. Prioritná oblasť č. 3. zamestnanosť

Nerovnosť príjmov, bohatstva a príležitostí medzi jednotlivými skupinami obyvateľov má stále rastúcu tendenciu. Podiel z koláča bohatstva pripadajúci na zamestnanú časť

spoločnosti sa stále znižuje vplyvom rastúcej nezamestnanosti, rastúceho počtu neplnohodnotných foriem zamestnania a stagnujúcich miezd. Žijeme v ére, v ktorej globalizácia síce pre mimoriadne talentovaných jedincov rozširuje trhy, ale obvyčajným zamestnancom konkurencia neustále stláča príjmy. Môžeme to vidieť aj na skutočnosti, že napriek hospodárskemu rastu, ktorý sa pomaly dostáva na predkrízovú úroveň, zamestnanosť naďalej zotrúva na úrovni z čias krízy. Preto môže byť veľkou chybou si myslieť, že ak nerovnosti pramenia z inovácií a hospodárskeho rastu, tak sú stabilné, ináč povedané, že sa nebudú naďalej prehĺbovať.

V ďalšom kole globalizácie v budúcnosti s veľkou pravdepodobnosťou rozhodne o víťazoch a porazených schopnosť zodpovedných poradiť si so sociálnym napätím, ktoré vyvoláva sociálna nerovnosť. Práve sociálna nerovnosť je pre ďalšie obdobie vývoja spoločnosti veľkou neznámou. V súčasnosti neexistujú relevantné scenáre na riešenie tohto globálneho problému a preto je možno najvyšší čas ich začať hľadať. Košický samosprávny kraj je pripravený viesť odborné diskusie na túto tému na národnej i nadnárodnej úrovni (v rámci siete Asociácie európskych regiónov) a prijme všetky zmysluplné scenáre a stratégie vedúce k znižovaniu sociálnej nerovnosti.

4.1. Indikátor: Miera zamestnanosti 15+ podľa VZPS

Košický kraj: **47,7%** rok 2009
z toho muži: 55,3%
ženy: 40,7%

	Miera zamestnanosti 15+			
	2006	2007	2008	2009
Košický kraj spolu	44,6	45,7	47,8	47,7
muži	52,7	53,9	57,1	55,3
ženy	37,2	38,2	39,3	40,7

Zdroj: ŠÚ SR

4.2. Indikátor: Miera zamestnanosti mužov 15 až 64 ročných podľa VZPS

Košický kraj: **61,6%** rok 2009

4.3. Indikátor: Miera zamestnanosti žien 15 až 64 ročných podľa VZPS

Košický kraj: **48,6%** rok 2009

	Miera zamestnanosti 15 – 64			
	2006	2007	2008	2009
Košický kraj spolu	51,5	52,8	55,3	55,1
muži	58,6	60,0	63,7	61,6
ženy	44,3	45,6	47,1	48,6

Zdroj: ŠÚ SR

Tendencia znižovania regionálnych rozdielov medzi najvyššou (Bratislavský kraj) a najnižšou (Banskobystrický kraj) úrovňou miery zamestnanosti obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov mala pomalý vývoj a rozdiely medzi regiónmi sa zvýšili. V roku 2009 sa rozdiel zvýšil a dosiahol 16,8 percentuálnych bodov. Košický kraj s mierou zamestnanosti 55,1% bol v poradí druhým krajom s najnižšou mierou zamestnanosti v SR a miera zamestnanosti bola pod úrovňou priemeru SR (- 5 perc. bodov).

Miera zamestnanosti v kategórii 15 – 64 rokov síce mala v Košickom kraji mierne stúpajúci trend, ale bola nižšia, ako priemerná miera zamestnanosti v SR. V roku 2009 sa v porovnaní s rokom 2008 celkovo

zaznamenal pokles miery zamestnanosti. V SR v roku 2009 bola miera zamestnanosti na úrovni 60,1%, v Košickom kraji mierne poklesla na 55,1%.

Medzi priemerom za SR a Košickým krajom sú väčšie rozdiely najmä v miere zamestnanosti žien. V roku 2009 dosiahla miera zamestnanosti žien 48,6% a bola o 4,2 perc. bodov nižšia, ako v priemere za SR.

4.4. Indikátor: Miera nezamestnanosti podľa VZPS

Košický kraj: **15,5%** rok 2009

Veková skupina 15 – 24: 11,5 tis. rok 2009

Veková skupina 25+ : 44,3 tis. rok 2009

4.5. Indikátor: Miera nezamestnanosti mužov podľa VZPS

Košický kraj: **16,1%** rok 2009

Veková skupina 15 – 24: 6,3 tis. rok 2009

Veková skupina 25+ : 26 tis. rok 2009

4.6. Indikátor: Miera nezamestnanosti žien podľa VZPS

Košický kraj: **14,7%** rok 2009

Veková skupina 15 – 24: 5,2 tis. rok 2009

Veková skupina 25+ : 18,3 tis. rok 2009

	2006	2007	2008	2009
Košický kraj spolu	20,3	15,9	13,5	15,5
muži	19,3	15,6	12,5	16,1
ženy	21,4	16,4	11,2	14,7

Zdroj: ŠÚ SR, Regionálna databáza

Veková skupina v tis. osôb	2006			2007			2008			2009		
	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy
spolu	71,3	38,1	33,3	54,7	30,1	24,6	47,2	24,8	22,4	55,8	32,4	23,4
15 – 24	16,1	9,7	6,5	13,6	8,7	4,9	10,1	6,0	4,1	11,5	6,3	5,2
25 – 34	19,2	11,0	8,2	15,1	8,8	6,3	12,7	6,5	6,2	15,0	10,0	5,0
34 – 44	16,8	8,8	8,0	12,2	6,5	5,7	11,5	5,8	5,8	14,1	7,7	6,4
44 – 54	16,5	6,8	9,7	11,4	4,5	6,9	10,6	5,0	5,5	11,9	6,7	5,1
55 +	2,6	1,7	0,9	2,4	1,6	0,8	2,3	1,4	0,9	3,3	1,6	1,7
25 +	55,1	28,3	26,8	67,9	21,4	19,7	37,1	18,7	18,4	44,3	26,0	18,3

Zdroj: ŠÚ SR, Regionálna databáza

Miera nezamestnanosti v Košickom kraji podľa výberového zisťovania pracovných síl, aj podľa evidencie uchádzačov o zamestnanie na úradoch práce v rokoch 2006 – 2009 výrazne prekročovala celoslovenský priemer.

V roku 2009 miera nezamestnanosti podľa VZPS u mužov dosiahla 16,1% a priemer SR prevažovala o 4,7 percentuálneho bodu. Miera nezamestnanosti žien bola nižšia ako u mužov a dosiahla 14,7%. Priemer SR prevažovala o 1,8 percentuálnych bodov.

Ku koncu roka 2010 počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie dosiahol počet 71 873 osôb. Na počte evidovaných nezamestnaných SR sa kraj podieľal 18,8%. V počte evidovaných nezamestnaných bol Košický kraj na nelichotivom druhom mieste za Prešovským krajom, kde bolo najviac evidovaných uchádzačov.

Miera nezamestnanosti v Košickom kraji ku koncu roka 2010 dosiahla 16,78% a v rámci SR bola 3. najvyššia za Banskobystrickým a Prešovským krajom. V decembri 2010 bol vyšší prítok uchádzačov o zamestnanie (4 044) ako odtok (3 135) a počet uchádzačov o zamestnanie bol vyšší, ako v mesiaci november 2010. V porovnaní s rokom 2009, kedy bolo 60 732 disponibilných uchádzačov o zamestnanie, sa ich stav ku koncu roka 2010 mierne zvýšil.

4.7. Indikátor: Miera dlhodobej nezamestnanosti podľa VZPS

Košický kraj: **10,7%** nad 12 mesiacov za rok 2010
3,6% nad 48 mesiacov za rok 2010

Ukazovateľ	2006	2007	2008	2009	2010
Ekonomicky aktívne obyvateľstvo	337 763	344 358	345 163	351 070	366 193
Nezamestnaní nad 12 mesiacov	34 462	29 321	26 394	33 215	39 282
Nezamestnaní nad 48 mesiacov	15 902	14 897	13 390	13 336	13 297
Podiel nad 12 mesiacov v %	10,2	8,5	7,6	9,5	10,7
Podiel nad 48 mesiacov v %	4,7	4,3	3,9	3,8	3,6

Zdroj: ŠÚ SR

Miera dlhodobej nezamestnanosti s dĺžkou evidencie nad 48 mesiacov má v Košickom kraji mierne klesajúcu tendenciu, naopak zvyšuje sa počet evidovaných nezamestnaných s dĺžkou evidencie nad 12 do 48 mesiacov.

5. Prioritná oblasť č. 4. konkurencieschopnosť, rast a podnikateľské prostredie

Základným predpokladom úspešného rozvoja podnikov v regióne a ich inovačných aktivít je kvalitné podnikateľské prostredie, ktoré možno chápať ako celkové vonkajšie prostredie firmy (vrátane dostupnosti ľudských zdrojov, zdieľaných hodnôt a znalostí miestnych obyvateľov, šírenie know-how z výskumných inštitúcií a pod), ktoré ovplyvňuje jej rozhodovania a prispieva k tvorbe vonkajších úspor.

Jedným zo sprievodných javov hospodárskeho zaostávania Košického kraja je nízka intenzita podnikateľskej aktivity v porovnaní s väčšinou ostatných krajov SR. Hoci je táto skutočnosť z časti dôsledkom celkovej ekonomickej situácie kraja, chýbajúceho diaľničného napojenia Východného Slovenska, nedostatočne využívaného znalostného potenciálu mesta Košice, ukazuje aj na pomerne pasívny prístup k ekonomickej sebarealizácii miestnych obyvateľov. Popri nízkej intenzite podnikateľskej aktivity sa kraj vyznačuje vysokou koncentráciou tradičných priemyselných odborov, v ktorých stále ešte úplne neprebehla reštrukturalizácia charakteristická pre transformáciu ekonomiky Slovenska a jej adaptáciu po globálnej kríze. Táto situácia nevytvára v kraji vhodné podnikateľské prostredie, ktoré podporuje podnikanie, iniciatívu miestnych firiem a obyvateľov a ochotu miestnych aktérov podstupovať riziko. Podnikavosť a ochota podstupovať riziko je pritom jednou z hlavných charakteristík ekonomicky úspešných (inovujúcich) regiónov.

Preto je naším cieľom do budúcnosti v rámci tejto prioritnej oblasti vytvárať podmienky pre produktívne sektorovú a územnú špecializáciu ekonomiky kraja, zvyšovanie prínosu Priamych zahraničných investícií pre ekonomiku kraja a spoluprácu medzi firmami v kľúčových hodnotových reťazcoch, čo povedie k vyššej kolektívnej efektívnosti, vyššej pridanej hodnote realizovanej firmami v regióne a rozvoju regionálnej špecifickej konkurenčnej výhody.

5.1. Podiel pracujúcich v hospodárstve SR podľa ekonomických činností

Košický kraj: **12,48%** rok 2009

	SR	Košický kraj	Podiel Košického kraja zo SR v %
Pracujúci v hospodárstve spolu	2 209 862	275 855	12,48

Zdroj: ŠÚ SR, RegDat (Trh práce, Zamestnanosť a mzdy, Zamestnanosť v hospodárstve SR)

5.2. Indikátor: PZI na obyvateľa

Košický kraj: **7,3%** rok 2008

Územie	Priame zahraničné investície v tis. Eur				Podiel na SR v %
	2005	2006	2007	2008	
Slovensko	25 086 675	29 284 029	32 411 722	36 226 447	100,0
Košický kraj	2 224 649	2 760 900	2 951 992	2 632 893	7,3

Zdroj: ŠÚ SR, Regionálna databáza, Bankový sektor

Potenciál na vstup zahraničných investícií v Košickom kraji je vyšší, výšku investícií nepriaznivo ovplyvňuje nedokončená diaľničná infraštruktúra, vplyvy hospodárskej krízy a zhoršenie ekonomickej situácie firiem, ako aj nie celkom konzistentná investičná stratégia agentúry SARIO najmä v podpore perspektívnych odvetví, napr. informačných technológií, leteckého a zeleného priemyslu. V kraji sú vytvorené podmienky pre vstup domácich i zahraničných investorov, a to najmä formou vytvárania priemyselných parkov resp. priemyselných zón.

6. Prioritná oblasť č.5. životné prostredie, zmeny klímy a obnoviteľné zdroje energie

Kvalita životného prostredia na území Košického kraja je veľmi rôznorodá. V rôznej miere sa tu uplatňujú aj rizikové faktory, ktoré spätne limitujú kvalitu života. Tieto záťažové faktory majú v rozhodujúcej miere antropogénny pôvod.

Najväčší podiel na znečisťovaní ovzdušia má ťažobná a banská činnosť, výroba energií, chemická výroba, priemysel stavebných hmôt a spaľovanie fosílnych palív na vykurovanie.

V Košickom kraji, najmä v južných častiach územia, pretrváva deficit pitnej vody. Z uvedených dôvodov je krytie potreby pitnej vody zabezpečované aj zo zdrojov, ktoré sa nachádzajú mimo územia kraja.

Mnohé vodné toky v kraji sú klasifikované ako znečistené, alebo veľmi znečistené. Príčinou ich znečistenia sú najmä preťažené, alebo chýbajúce čistiarne odpadových vôd miest a vidieckeho osídlenia a priemyselné zdroje znečisťovania vôd.

Za mimoriadne dôležitý považujeme rast záujmu o obnoviteľné zdroje energie (OZE), založený na veľkom potenciáli a dostupnosti surovín (biomasa) pre OZE v Košickom kraji, lepšie využívanie a zhodnocovanie drevnej hmoty a využívanie potenciálu ostatných druhov OZE. Nakoľko ekonomická kríza ovplyvní tieto naše ciele dnes nevieme odhadnúť. Stojíme na začiatku procesu, ktorý výrazne zasiahne ekonomiky všetkých subjektov fungujúcich na Slovensku. Cieľom nás všetkých je energetická samostatnosť, pri maximálne možnej miere využitia OZE, ale ešte za ekonomicky únosných podmienok (dovoz lacnejšej energie zo zahraničia, megalomanské uprednostňovanie využívania biomasy pre výroby elektrickej energie a tepla z OZE). Samozrejme tento cieľ je nespĺniteľný bez podpory štátu, ktorý sa aj v súčasnosti deje rôznymi formami a v rôznej miere (podľa jednotlivých druhov OZE).

Vzhľadom na nerovnorodosť výrobných, sociálnych a ekonomických podmienok, v ktorých sa na vidieku realizujú podnikateľské aktivity prvovýrobcov, je určenie hlavných faktorov rozvoja poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a všeobecne vidieckej ekonomiky

vzhľadom k životnému prostrediu neľahkou úlohou. Košický kraj má vhodné podmienky s tradíciou obhospodarovania poľnohospodárskej a lesníckej pôdy. Zdá sa, že kľúčovým momentom pre naštartovanie rozvoja vidieckej ekonomiky v najbližšom období bude diverzifikácia poľnohospodárstva a lesníctva (s cieľom získania ďalších príjmov), postavená na pozitívnom vývoji smerovanom k ekologickému systému hospodárenia a výroby ekologických potravín.

6.1. Indikátor: Podiel chránených území na celkovej rozlohe

Košický kraj: **14,51%** rok 2009

Zdroj: ŠOP SR

Ide o podiel plochy chránených území s 2. až 5. stupňom ochrany bez území NATURA 2000 k celkovej rozlohe Košického kraja. Na území Košického kraja sa nachádzajú, alebo do neho čiastočne zasahujú dva národné parky – Slovenský raj a Slovenský kras a dve chránené krajinné oblasti – CHKO Vihorlat a CHKO Latorica. Celková plocha veľkoplošných chránených území dosahuje 94 666 ha, čo tvorí 14,02% plochy kraja. Najprísnejšia ochrana prírody je realizovaná v 4. a 5. stupni ochrany na maloplošných chránených územiach, ktorých bolo vyhlásených 137 o celkovej rozlohe 9 120,85 ha, čo je 1,35% rozlohy kraja.

6.2. Indikátor: Množstvo komunálneho odpadu na obyvateľa

Košický kraj: **252,39 kg/obyv.** rok 2009

Územie	2006	2007	2008	2009
Košický kraj	233,77	244,81	262,22	252,39

Zdroj: ŠÚ SR, Regionálna databáza, Životné prostredie

6.3. Indikátor: Percento zhodnocovania komunálneho odpadu v %

Košický kraj: **6,04%** rok 2009

Územie	2006	2007	2008	2009
Košický kraj	1,53	4,80	32,67	6,04

Zdroj: ŠÚ SR, Regionálna databáza, Životné prostredie

6.4. Indikátor: Spotreba elektriny

Košický kraj: **2 175 439 MWh** rok 2009

Zdroj: ŠÚ SR

Košický kraj v spotrebe elektrickej energie v rámci SR v roku 2008 bol na 3. mieste. Produkčné odvetvia, najmä priemysel v Košickom kraji sú náročné na spotrebu energií. V záujme udržania výroby a životného prostredia bude potrebné prijať razantné opatrenia na znižovanie energetickej náročnosti výrobných odvetví.

7. Záver

Ako uvádza Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, regionálny rozvoj je prierezová problematika, ktorá reflektuje na všetky sociálno-ekonomické aktivity, ktoré sa vykonávajú na určitom území. Dosiachnutie výrazného pokroku v regionálnom rozvoji konkrétneho územia si vyžaduje efektívnu koordináciu aktivít, sústredenie finančných zdrojov na najviac rezonujúce problémy regiónu a využitie ekonomického a rozvojového potenciálu

danej lokality s ohľadom na trvalo udržateľný rozvoj krajiny. Tieto aktivity by mali byť aj na základe nariadení Európskeho spoločenstva prednostne financované z národných verejných zdrojov. Fondy EÚ sú len ich doplnkovým nástrojom.

Zároveň je treba zdôrazniť, že rozvojové potreby východného Slovenska a Košického samosprávneho kraja nie sú dostatočne kryté, čo spôsobuje trvalé zaostávanie a prehlbovanie vnútroregionálnych i medziregionálnych rozdielov. Na to, aby Košický samosprávny kraj mohol plniť úlohu hlavného hráča v oblasti regionálneho rozvoja na svojom území a byť zodpovedný nielen za tvorbu, ale aj za realizáciu Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja, je potrebné buď zvýšiť jeho finančnú silu alebo mu umožniť podieľať sa na spolurozhodovaní o použití centrálnych rezortných finančných zdrojov, ktoré smerujú do regiónov Slovenska v rámci regionálnej štátnej pomoci tak, aby bol schopný financovať prioritné oblasti:

1. veda, výskum, inovácie – regionálny inovačný fond,
2. ľudské zdroje – globálny grant z Ministerstva školstva SR,
3. zamestnanosť – globálny grant z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR,
4. konkurencieschopnosť, rast a podnikateľské prostredie – mikropôžičková schéma, nízkoúročné pôžičky, záruky,
5. životné prostredie – regionálny rozvojový fond.

Zvýšenie finančnej sily je možné riešiť zvýšením daňových príjmov cez širšie portfólio priamych daní (napr. stanovením podielu na dani z príjmu aj právnických osôb), alebo zavedením nových finančných nástrojov, ktoré prinesú dodatočné prostriedky na rozvojové projekty. Jedným z riešení posilnenia zdrojov Košického samosprávneho kraja na rozvojové aktivity sa ukazuje napríklad vytvorenie regionálneho rozvojového fondu, regionálneho inovačného fondu a nástrojov globálneho grantu na úrovni NUTS II resp. NUTS III, do ktorého by na základe dohody o rozvojových prioritách a cieľoch okrem samosprávnych krajov prispieval aj štát. Regionálny rozvojový fond by mal prioritne za úlohu vyrovnávať neodôvodnené disproporcie medzi krajinami, ako aj vo vnútri krajov v oblasti infraštruktúry. Podporoval by subjekty lokalizované v kraji prostredníctvom pôžičiek a taktiež grantov, ako aj nízkych úrokových sadzieb na úvery z regionálneho rozvojového fondu. Súčasne by tento mechanizmus sledoval a posudzoval efektívnosť a synergiu rozvojových zámerov resp. projektov realizovaných na úrovni kraja a podporoval regionálne integrované projekty.

Okrem uvedeného chceme upozorniť na skutočnosť, že jednotlivé prioritné oblasti určené v národnej stratégii pre Košický kraj nezahŕňajú kompletne celú šírku problematiky regionálneho rozvoja, ktorú musí kraj riešiť na regionálnej úrovni (napr. nie je zahrnutá problematika technickej a sociálnej infraštruktúry a pod.). Pri stanovovaní prioritných oblastí sa vychádzalo skôr z pohľadu riešenia regionálneho rozvoja na makroekonomickej úrovni a pripomienky regiónov boli akceptované len v malej miere. Košický samosprávny kraj v súčasnosti nemá reálne nástroje, ktorými by vedel výraznejšie ovplyvniť priaznivý vývoj v týchto prioritných oblastiach. Formovanie podnikateľského prostredia, legislatívny proces, výber daní a odvodov, opatrenia na podporu zamestnanosti, dávky v nezamestnanosti a ďalšie, to všetko sú nástroje na národnej úrovni. Ak pripomienky Košického samosprávneho kraja k tvorbe a aplikácii týchto nástrojov budú naďalej akceptované na úrovni ústredných orgánov štátnej správy tak málo ako doteraz, potom môžeme do budúcnosti predpokladať ďalšie zhoršovanie situácie v stanovených prioritných oblastiach.

Spracoval: Ing. Imrich Fülöp a kolektív
Košice, 31.3.2011